

Filipović, Valerija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:125509>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij (*Financijski menadžment*)

Valerija Filipović

EUROPSKA BANKOVNA UNIJA

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij (*Financijski menadžment*)

Valerija Filipović

EUROPSKA BANKOVNA UNIJA

Završni rad

Kolegij: Monetarna politika Europske unije

JMBAG: 0010221750

email: vfilipovic@efos.hr

Mentor: doc.dr.sc. Hrvoje Serdarušić

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics

Undergraduate Study *Financial Management*

Valerija Filipović

EUROPEAN BANKING UNION

Osijek, 2020

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Valerija Filipović

JMBAG: 0010221750

OIB: 86418177598

e-mail za kontakt: valerija.filipovic98@gmail.com

Naziv studija: Financijski menadžment

Naslov rada: Europska bankovna unija

Mentor/mentorica diplomskog rada: doc.dr.sc. Hrvoje Serdarušić

U Osijeku, 14. 05 2020. godine

Potpis _____
Filipović

Europska bankovna unija

SAŽETAK

Pojam Europska bankovna unija označava zajednički sustav nadzora i sanacije kreditnih institucija na razini Europske unije, a osnovana je kao odgovor na financijsku krizu koja se 2007. godine pojavila na tržištu nekretnina u SAD-u, a potom i proširila na ostatak svijeta. Iako su važnost supervizije i potreba za promjenama fiskalne politike na razini cijele Europske unije prepoznate i prije krize, kriza je značajno ukazala na potrebu prekida odnosa između države i kreditnih institucija, gdje države u kriznim situacijama pomažu kreditne institucije, pritom koristeći proračunska sredstva te ugrožavajući time sigurnost građana i stabilnost cijele države. Zbog potrebe za unaprjeđenjem financijske supervizije i boljom regulacijom bankovnog sustava uspostavljena je 2014. godine bankovna unija te djeluje u suradnji sa Europskom središnjom bankom i Europskim sustavom središnjih banaka. Ona predstavlja sveobuhvatan sustav usmjeren na bolje upravljanje i osiguravanje stabilnosti kreditnih institucija, ali i na zaštitu poreznih obveznika. Temelji se na tri stupa: Jedinostvenom nadzornom mehanizmu (SSM), Jedinostvenom sanacijskom mehanizmu (SRM) i Sustavu osiguranja depozita (EDIS). Za regulaciju europskog bankovnog sustava zadužena je posebna agencija pod imenom Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo koja ima za cilj osigurati stabilno i transparentno funkcioniranje bankovnog sustava. Cilj ovog završnog rada je objasniti razlog nastanka, značaj i ciljeve Europske bankovne unije te analizirati uspješnost nadzornih aktivnosti kreditnih institucija na području Europske unije u razdoblju od 2017. do 2019. godine.

Ključne riječi: Europska bankovna unija, financijska stabilnost, bankovni sustav, Europska unija, EU

European Banking Union

ABSTRACT

The term European Banking Union refers to a common system of supervision and resolution of credit institutions at the level of the European Union, and was established in response to the financial crisis that arose in 2007 in the US real estate market and then spread to the rest of the world. Although the importance of supervision and the need for changes in fiscal policy at the level of the entire European Union were recognized even before the crisis, the crisis significantly highlighted the need to break the relations between the states and the credit institutions, where states help credit institutions in crisis situations, while using budgetary resources and thus endangering the security of citizens and the stability of the entire state. Due to the need to improve the financial supervision and better regulation of the banking system, the Banking Union was established in 2014 and operates in cooperation with the European Central Bank and the European System of Central Banks. It represents a comprehensive system aimed at better management and ensuring the stability of credit institutions, but also at protecting taxpayers. It is based on three pillars: the Single Supervisory Mechanism (SSM), the Single Resolution Mechanism (SRM) and the European Deposit Insurance Scheme (EDIS). The regulation of the European banking system is the responsibility of a special agency called the European Banking Authority, which aims to ensure the stable and transparent functioning of the banking system. The aim of this final paper is to explain the reason for the occurrence, importance and objectives of the European Banking Union and to analyse the success of supervisory activities of credit institutions in the European Union in the period from 2017 to 2019.

Keywords: European Banking Union, financial stability, banking system, European Union, EU

SADRŽAJ

UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Hipoteza i ciljevi rada.....	2
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Struktura rada	3
2. POJAM SUPERVIZIJE I REGULACIJE FINACIJSKIH SUSTAVA	4
2.1. Povijesna iskustva nadzora finacijskih sustava	4
2.2. Europska središnja banka i monetarna integracija	5
2.2.1. Uloga Europske središnje banke u nadzoru kreditnih institucija.....	6
2.2.2. Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo	7
3. TEMELJNA OBILJEŽJA EUROPSKE BANKOVNE UNIJE	8
3.1. Razlozi osnivanja Europske bankovne unije	8
3.2. Ciljevi i zadaci Europske bankovne unije.....	9
3.3. Mehanizmi funkcioniranja Europske bankovne unije.....	10
3.3.1. Jedinstveni nadzorni mehanizam	12
3.3.2. Zajednički sanacijski mehanizam	13
3.3.3. Europski sustav osiguranja depozita	14
4. ANALIZA NADZORA KREDITNIH INSTITUCIJA U EUROPSKOJ UNIJI 2017.- 2019. ...16	
4.1. Kretanje broja nadziranih kreditnih institucija u navedenom razdoblju.....	16
4.3. Ispitivanje kreditnog i tržišnog rizika te smanjenje neprihodonosnih kredita u analiziranim godinama.....	21
4.4. Rizik likvidnosti u navedenim godinama.....	23
4.5. Operativni rizik i rizik upravljanja u promatranom razdoblju.....	24
5. ZAKLJUČAK	27
LITERATURA	28
POPIS TABLICA	32
POPIS SLIKA	33
POPIS GRAFIKONA	34

UVOD

Svjetska financijska kriza koja je 2007. godine potresla sva svjetska gospodarstva ostavila je snažne posljedice na gospodarstva članica Europske unije te je time pokazala brojne slabosti financijskog sustava. Kako bi se otklonile posljedice krize te kako bi se spriječilo njeno ponovno nastajanje potrebno je bilo osmisliti određenu strategiju rješavanja problema bankovnog sektora.

Miletić (2008) smatra da se „prudencijalnom“ regulacijom, odnosno skupom regulatornih ograničenja razboritog poslovanja banaka, nastoji zadržati zdrav bankovni sektor koji ima posebnu ulogu u osiguranju makroekonomske stabilnosti.

Budući da je bankarstvo sektor koji utječe na razvoj gospodarstva te čije se krize odražavaju na cjelokupno gospodarstvo određene države, upravo bi zato trebao biti pod opsežnom supervizijom i kontrolom kako bi se spriječilo ponovno korištenje novca poreznih obveznika za probleme i krize bankovnog sektora. Stoga su vodeće osobe Europske unije došle na ideju o stvaranju bankovne unije kao još jednog koraka u europskoj integraciji. Pojam bankovne unije u početku nije bio potpuno jasno i precizno definiran, ali se pod tim pojmom odmah podrazumijevao sustav u kojemu svi nacionalni bankovni sustavi surađuju zajedno s ciljem poboljšanja nadzora kreditnih institucija te očuvanja stabilnosti i sigurnosti.

U slučaju da određena kreditna institucija bude u budućnosti suočena sa velikim poteškoćama, klijenti moraju imati povjerenja da će kreditne institucije koje loše posluju biti zatvorene ili da će se im se pomoći kako se trošak ne bi odrazio i na porezne obveznike. To povjerenje, zaštitu klijenata te pomoć kreditnim institucijama s poteškoćama u poslovanju bi upravo bankovna unija trebala osigurati među zemljama članicama. Prethodno navedeni zadaci su svrha i razlog dugog razmišljanja, a na kraju i osnivanja Europske bankovne unije.

Adekvatnim okvirom regulatornih pravila nastoji se vratiti povjerenje javnosti u kreditne institucije što bi dovelo do bolje financijske stabilnosti gospodarstva gdje bi rastom depozita, odnosno povećanjem štednje, došlo do porasta investicija, a time i do ekonomskog rasta.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog rada odnosi se na razloge nastanka, ciljeve i obilježja Europske bankovne unije te na analizu nadzornih aktivnosti financijskih institucija u Europskoj uniji. Analiziranjem će se usporediti učinkovitost nadzora kreditnih institucija u europodručju koju provodi Europska središnja banka u suradnji s nadzornim tijelima zemalja članica Europske unije. U radu je promatrano razdoblje od 2017. do 2019. godine te je analizirano ispunjenje kapitalnih zahtjeva, kreditnog, tržišnog, operativnog rizika te rizika likvidnosti.

1.2. Hipoteza i ciljevi rada

Cilj ovog završnog rada je objasniti razlog nastanka, značaj i ciljeve Europske bankovne unije. Osim toga, cilj je i analizirati uspješnost nadzornih aktivnosti kreditnih institucija u razdoblju od 2017. do 2019. godine, kako bi se bolje razumjela važnost postojanja Europske bankovne unije te svih aktivnosti nadzora na kojima se temelji njeno djelovanje, a koje provodi Europska središnja banka. Sukladno predmetu i ciljevima postavljena je hipoteza ovog rada: stvaranje i rad Europske bankovne unije uvelike utječe na poboljšanje poslovanja kreditnih institucija. No, je li zaista to poboljšanje dovelo financijski sustav na razinu na kojoj je bilo prije velike financijske krize?

1.3. Metode rada

U radu je za potrebe istraživanja korištena relevantna literatura koja je obrađivana pomoću sljedećih znanstvenih metoda: metoda deskripcije, metoda dokazivanja, metoda analize, metoda sinteze, induktivna metoda, deduktivna metoda, statistička metoda, metoda komparacije, povijesna i matematička metoda.

1.4. Struktura rada

Sama struktura završnog rada podijeljena je u 5 poglavlja.

U uvodu su definirani: problem istraživanja, hipoteza, ciljevi, metode te struktura završnog rada.

Potreba za supervizijom kreditnih institucija unutar Europske unije te povijesna iskustva s istim objašnjena su u poglavlju pod nazivom „Pojam supervizije i regulacije financijskih sustava“.

Razlozi osnivanja, glavna obilježja i mehanizmi funkcioniranja Europske bankovne unije predstavljeni su u poglavlju „Temeljna obilježja Europske bankovne unije“.

Zatim se u istraživačkom dijelu rada, naglasak stavlja na usporedbu analize nadzora kreditnih institucija unutar europodručja u razdoblju od 2017. do 2019. godine. U tom dijelu su obrađene usporedbe kontrole određenih kreditnih rizika u promatranim godinama.

Koristeći podatke iz prethodnih dijelova rada, u zadnjem dijelu bit će donesen zaključak.

Na samom kraju završnog rada bit će prikazana korištena literatura te popis korištenih slika, tablica i grafikona.

2. POJAM SUPERVIZIJE I REGULACIJE FINANCIJSKIH SUSTAVA

Financijski sustav jedan je od najviše reguliranih sektora u svakoj nacionalnoj ekonomiji. Supervizija i regulacija financijskog sustava podrazumijevaju definiranje i implementaciju pravila i kontrolnih mehanizama za operacije financijskih sustava. Budući da kreditne institucije obavljaju vrlo bitnu funkciju financijskog posredništva između financijski suficitarnih i financijski deficitarnih subjekata za cjelokupno gospodarstvo, potrebno je osigurati stabilnost financijskog sustava. Strogom zakonskom regulativom, nadzorom te kontrolom financijskih institucija nastoji se osigurati stabilnost i likvidnost financijskog sustava s ciljem promicanja konkurentnosti i tržišne efikasnosti.

2.1. Povijesna iskustva nadzora financijskih sustava

Zbog velikih posljedica koje je financijska kriza ostavila na cijeli svijet, a koje se osjećaju i danas u nekim zemljama, uočena je potreba za sprječavanjem ponovne krize takvih razmjera. Stoga je odlučeno uvesti jedinstvenu razinu nadzora nad poslovanjem banaka te ga učiniti što transparentnijim.

Miletić (2008) smatra da su upućenost svakog subjekta nacionalnog gospodarstva na kreditore – banke i druge kreditne institucije i opasnost od prijenosa štetnih posljedica poremećaja u bankovnom sustavu na cjelokupno gospodarstvo temeljni razlozi za reguliranje bankovnih aktivnosti i uvođenje državnog nadzora i kontrole poslovanja banaka.

Nadzor kreditnih institucija u razvijenim je zemljama Europe institucionalno uređen te zbog toga i zemlje u razvoju zadnjih dvadesetak godina počinju shvaćati značaj i nužnost nadzora i regulacije kreditnih institucija. Proučavanjem sustava kontrole poslovanja kreditnih institucija, došlo se do zaključka da je nastanak takvih sustava rezultat reakcija na krize.

Kindleberger i Aliber (2006) smatraju da analiza evolucije bankovnog reguliranja i sustava nadzora i kontrole bankovnih procesa dovodi do zaključka da je nastanak tih sustava u mnogim zemljama posljedica reakcije na financijske krize (“krizom stvoreni”) a razvoj karakteriziraju

brojni eksperimenti i promjene. Međutim i pored svih nastojanja regulatorno – nadzornih vlasti povijest posljednjih četiri stotine godina puna je financijskih kriza.

Tako su opći nadzor i kontrola poslovanja kreditnih institucija uvedeni u Njemačkoj tijekom bankovne krize 1931. godine, a obavljala ih je Nadzorna vlast za bankarstvo.

Što se tiče Europe, regulacija i supervizija poslovanja kreditnih institucija imaju najdulju povijest u Njemačkoj, a ukoliko se gleda na svjetskoj razini, onda je to SAD.

Tijekom razvijanja sustava nadzora i kontrole kreditnih institucija u Njemačkoj, SAD-u i u ostalim razvijenijim zemljama, vidljiva su određena iskustva i značajke koja se mogu svrstati na slijedeći način:

- uspostavljanje sustava nadzora i kontrole nad poslovanjem kreditnih institucija najčešće je potaknuto pojavom financijske krize;
- kontinuirano praćenje i ispitivanje kvalitete kreditnog i investicijskog udjela osnova su svakog nadzora;
- javno objavljivanje financijskih izvješća kreditnih institucija također pozitivno utječe na primjenu regulative;
- jedna od pouzdanijih metoda nadzora poslovanja kreditnih institucija jeste i procjena bankovnih rizika, odnosno procjenjivanje i ocjenjivanje upravljanja rizicima s kojima se kreditne institucije suočavaju u poslovanju;
- svi sustavi nadzora i kontrole bi trebali imati moć prisilnog provođenja određenih aktivnosti koje se odnose na uvođenje mjera potrebnih za poboljšanje stanja određene kreditne institucije i za otklanjanje određenih nepravilnosti koje uzrokuju poteškoće u poslovanju, ali i mjere prestanka poslovanja određene kreditne institucije ukoliko nadzorno tijelo ocijeni tu situaciju bezizlaznom.

2.2. Europska središnja banka i monetarna integracija

Posljedice zadnje financijske krize ukazale su na to, koliko se brzo problemi financijskog sektora mogu proširiti unutar monetarne unije, a i šire, te koliko takvi problemi izravno utječu na život ljudi u cijelom europodručju. Stoga je, kako bi se obnovilo povjerenje u bankarski sektor, ali i poboljšala otpornost kreditnih institucija, potrebno provoditi kontinuiran i sveobuhvatan nadzor nad bankama i ostalim kreditnim institucijama na europskoj razini.

2.2.1. Uloga Europske središnje banke u nadzoru kreditnih institucija

Europska središnja banka je glavna središnja banka za 19 članica Europske unije koje su prihvatile euro kao svoju valutu. Kao središnja institucija monetarne integracije, samostalna je i neovisna institucija kojoj je glavni cilj održavanje stabilnosti cijena te očuvanje kupovne moći eura. Kako bi postigla svoj glavni cilj, zadužena je za obavljanje velikog broja poslova.

ESB je ovlašten:

- provoditi nadzorne provjere, nadzore i istrage na licu mjesta
- izdavati ili oduzimati odobrenja za rad bankama
- procjenjivati stjecanje kvalificiranih udjela od strane banaka i raspolaganje tim udjelima
- osiguravati usklađenost s bonitetnim pravilima EU-a
- postaviti više kapitalne zahtjeve (»zaštitne slojeve«) radi suprotstavljanja financijskim rizicima. (Europska unija, 2013.)

Jedna od glavnih nadležnosti Europske središnje banke jeste jamčenje sigurnosti i stabilnosti europskog bankovnog sustava. Financijsku stabilnost i nadzor provodi u suradnji s odgovarajućim institucijama i tijelima Europske unije putem makrobonitetnih politika.

Cilj je makrobonitetnih politika:

- spriječiti prekomjerno gomilanje rizika zbog vanjskih činitelja i manjkavosti tržišta, radi izgladivanja financijskog ciklusa (vremenska dimenzija)
- učiniti financijski sektor otpornijim i ograničiti učinke zaraze (međusektorska dimenzija)
- poticati izradu financijskih propisa iz perspektive cijelog sustava kako bi se stvorio odgovarajući skup poticaja za sudionike na tržištu (strukturna dimenzija). (Europska središnja banka, 2017.)

Europska središnja banka izravno nadzire značajne kreditne institucije, a neizravno nadzire manje značajne institucije. Manje značajne institucije su najčešće manje kreditne institucije u državama članicama europodručja koje ne ispunjavaju ni jedan kriterij značajnosti iz Uredbe o Jedinstvenom nadzornom mehanizmu te čija imovina najčešće ne prelazi 30 milijardi eura, dok su značajne institucije najčešće bankovne grupe koje ispunjavaju barem jedan od kriterija značajnosti.

2.2.2. Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo

Osim Europske središnje banke, za superviziju su zadužena i određena tijela i agencije Europske unije koja u suradnji s Europskom središnjom bankom obavljaju određene aktivnosti vezane uz nadzor kreditnih institucija, a jedno od tih tijela je Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo.

Među institucijama koje na europskoj razini surađuju u Zajedničkom odboru europskih nadzornih tijela nalazi se Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (European Banking Authority, EBA).

Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (EBA) neovisno je tijelo EU-a čiji je posao osigurati učinkovitu i dosljednu razinu bonitetne regulative i nadzora nad europskim bankarskim sektorom. Njegovi glavni ciljevi su održavanje financijske stabilnosti u EU-u te osiguranje cjelovitosti, djelotvornosti i pravilnog funkcioniranja bankarskog sektora. (Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo, 2018.)

Osnovano je 2011. godine kao dio Europskog sustava za financijski nadzor, a odgovorno je Europskom parlamentu, Vijeću Europske unije i Europskoj komisiji.

Djelokrug nadležnosti i poslova Europskog nadzornog tijela za bankarstvo definiran je kroz sljedeće četiri točke:

- Daje informacije za sastavljanje Jedinog pravilnika – jedinstvenog standardnog skupa pravila za bankarstvo u EU-u.
- Omogućava centralizirano otkrivanje podataka o nadzoru banaka u EU-u (kako bi se povećale transparentnost, tržišna disciplina i financijska stabilnost u cijelom EU-u).
- Promiče suradnju među nacionalnim tijelima za nadzor bankarskih grupacija koje djeluju u više od jedne države te posreduje u sporovima u koje je uključeno više od jedne države.
- Promiče transparentno, jednostavno i pravedno tržište EU-a za korisnike financijskih proizvoda i usluga te osigurava da se sa svim klijentima postupa pravedno i da su zaštićeni u cijelom EU-u. (Europska unija, 2020.)

Bitno je napomenuti i kako Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo ima važnu ulogu u ispitivanju otpornosti na stres u Europskoj uniji, u kojem se analizira otpornost kreditnih institucija na promjene tržišnih kretanja, odnosno na nepovoljna tržišna kretanja te sistemski rizik u financijskom sektoru Europske unije.

3. TEMELJNA OBILJEŽJA EUROPSKE BANKOVNE UNIJE

Poznato je da je globalna financijska kriza 2007. godine ostavila teške posljedice te je time ukazala na razne nedostatke financijskog sustava u kojemu kreditne institucije nisu preuzele odgovornost za neadekvatno poslovanje te izbijanje krize. Ta je kriza pokazala državama da se treba prekinuti rješavanje problema u bankovnom sektoru korištenjem novca poreznih obveznika te je odlučeno da se teret odgovornosti prebaci na vjerovnike kreditnih institucija. Vjeruje se da je jedan od glavnih pokretača krize bila neučinkovita supervizija i regulacija kreditnih institucija. Stoga je zaključeno da je potrebno unaprijediti financijsku stabilnost.

3.1. Razlozi osnivanja Europske bankovne unije

Posljedice financijske krize i narušavanje financijske stabilnosti doveli su do uvođenja brojnih reformi u europski regulatorni okvir. Kako bi se vratilo povjerenje u kreditne institucije i u euro kao jedinstvenu valutu Europske unije te kao temelja europske integracije, Europska komisija predložila je, u lipnju 2012. godine, stvaranje Europske bankovne unije kao dodatnog koraka u integraciji Europske unije.

Zbog lošeg upravljanja financijskim sustavima na američkoj, ali i na europskoj razini, došlo je do toga da su zemlje tijekom nastupanja krize bile nespремne reagirati na način koji bi barem djelomično uspio spasiti ekonomije tih zemalja. Stoga je osnivanje Europske bankovne unije proizašlo kao preventivna mjera zaštite od potencijalnih budućih financijskih kriza.

Kao neka od temeljnih i općevažećih opravdanja regulacije Božina Beroš (2015) navodi sljedeće:

- asimetričnost informacija i s njima povezane nesavršenosti tržišta,
- eksternalije sistemskog rizika, te
- rizik moralnog hazarda i nepovoljnog odabira.

Učinkovitim se sustavom nadzora i kontrole poslovanja kreditnih institucija u velikoj mjeri osigurava obavljanje bankovnih poslova uz primjenu načela uredne i sigurne bankovne prakse. Ako bi se poslovanje kreditnih institucija odvijalo bez neprestane kontrole i nadzora, kreditne

institucije bi mogle poslovati bez dovoljno kapitala i rezervi za pokrivanje gubitaka te bi te gubitke prikrivale iskazivanjem iskrivljenih podataka o poslovanju.

Potreba za bankovnom unijom proizašla je iz financijske krize i iz krize državnog duga koja je uslijedila. Postalo je jasno da, posebno u monetarnim unijama kao što je europodručje, problemi čiji uzrok leži u bliskim vezama između bankarskog sektora i financija javnog sektora mogu lako prijeći nacionalne granice i prouzročiti financijske poteškoće u drugim državama EU-a. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2018.)

Činjenica je da je do financijske krize došlo zbog nestabilnosti europskog tržišta, a ta nestabilnost je posljedica lošeg upravljanja bankovnim rizicima u zemljama članicama Europske unije. Stoga danas Europska bankovna unija nastoji bankovni sustav učiniti sigurnim i jedinstvenim. Važnost takvog rada Europske bankovne unije ogleda se u tome što upravo nestabilnost bankarskog sektora vodi u probleme koji mogu dovesti do financijske krize.

Kao što je već prethodno objašnjeno, jedan od problema u poslovanju banaka bio je taj što bi se novac građana, odnosno poreznih obveznika, koristio za sanaciju banaka. To je dovodilo do problema u gospodarstvima država, a isti je problem bio prilično izražen i tijekom financijske krize.

Svi razlozi se mogu sažeti u skupinu od pet glavnih razloga zbog kojih su se europski čelnici odlučili na osnivanje bankovne unije. Oni obuhvaćaju upravljanje s trenutnim slabostima banaka koje su pridonijele produbljivanju krize, smanjenje rizika utjecaja banaka na kasnije faze europske krize, povećanje utjecaja monetarne politike koju provodi Europska središnja banka, integracija europskog bankovnog sustava te fiksiranje dugoročnog problema jedinstvenog tržišta bankovnog sustava u Europskoj uniji. (Elliott, 2012.)

3.2. Ciljevi i zadaci Europske bankovne unije

Kao temeljni zadatak Europske bankovne unije može se navesti jačanje bankovnog kapitala i likvidnosti kako bi se osigurala otpornost kreditnih institucija na području Europske unije. Sukladno tome, svrha osnivanja i postojanja Europske bankovne unije je uspostavljanje učinkovitijeg nadzora i pregleda kako bi se osigurala financijska stabilnost kreditnih institucija.

Cilj je bankovne unije:

- osigurati otpornost banaka i učiniti ih sposobnima da se nose sa svim financijskim krizama u budućnosti
- spriječiti situacije u kojima se novac poreznih obveznika upotrebljava za spašavanje banaka koje propadaju
- smanjiti fragmentaciju tržišta usklađivanjem pravila za financijski sektor
- poboljšati financijsku stabilnost u europodručju i EU-u u cjelini. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2018.)

Gore navedeni ciljevi mogu se spojiti u jedan dugoročni cilj Europske bankovne unije koji je prikazan je na slici 1.

Slika 1.: Ciljevi Europske bankovne unije za europsko bankarstvo

Cilj je bankovne unije učiniti europsko bankarstvo:	
transparentnijim	dosljednom primjenom zajedničkih pravila i administrativnih standarda za nadzor, oporavak i sanaciju banaka
jedinstvenim	jednakim pristupom nacionalnim i prekograničnim bankarskim aktivnostima i odvajanjem financijskog zdravlja banaka od država u kojima se nalaze
sigurnijim	pravodobnom intervencijom u slučaju da se banka nađe u poteškoćama kako bi se spriječila njezina propast i, ako je potrebno, učinkovitom sanacijom banaka.

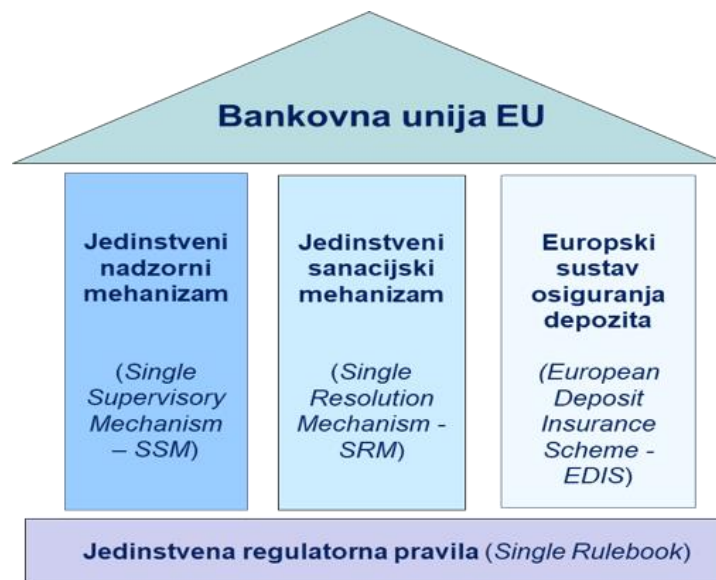
Izvor: (Europska središnja banka, 2018.)

Jednostavnije rečeno, cilj Europske bankovne unije je osigurati financijsku stabilnost na području Europske unije, tj. u svim njenim državama članicama, a posebice provedbu reformi supervizije u državama koje koriste jedinstvenu valutu Europske unije, euro. Europska bankovna unija taj cilj ostvaruje tako što brine o jačanju otpornosti kreditnih institucija unutar Europske unije te ih čini sposobnima i spremnima na samostalno rješavanje vlastitih rizika i ostalih problema koji se pojavljuju u bankarskom poslovanju. Isto tako, bitan cilj je osiguravanje da se novac poreznih obveznika ne koristi za sanaciju banaka (Slika 1).

3.3. Mehanizmi funkcioniranja Europske bankovne unije

Budući da je glavni zadatak Europske bankovne unije nadzor te rješavanje problema kreditnih institucija u Europskoj uniji, prvenstveno u Eurozoni, taj se zadatak ostvaruje djelovanjem tri određena stupa, odnosno mehanizma prikazanih na slici 2.

Slika 2.: Stupovi Europske bankovne unije

Izvor: (Maletić, 2019.)

Kao što se može vidjeti, Europska bankovna unija temelji se na sljedeća tri stupa:

1. Jedinstveni nadzorni mehanizam,
2. Zajednički sanacijski mehanizam i
3. Europski sustav osiguranja depozita (Slika 2).

Problem bankovnog sektora Europska bankovna unija rješava uz pomoć tri prethodno navedena mehanizma fokusirajući se, pri tome, na sprječavanje krize i ranu intervenciju. To obavlja u suradnji s nacionalnim nadležnim tijelima država članica europodručja.

Nakon uspostave bliske suradnje nacionalna nadležna tijela tih država članica ulaze u jedinstveni nadzorni mehanizam (eng. Single Supervisory Mechanism - SSM), a njihova nacionalna sanacijska tijela pridružuju se jedinstvenom sanacijskom mehanizmu (eng. Single Resolution Mechanism – SRM). Sudjelovanjem nacionalnih nadležnih tijela država članica izvan europodručja u jedinstvenom nadzornom mehanizmu u sklopu bliske suradnje proširuje se bankovna unija i podupire cjelovitiji nadzor banaka, a pridonosi se i održavanju i produbljenju unutarnjeg tržišta. (Europska središnja banka, 2020.)

Poduzimanjem preventivnih mjera i povećanjem kvalitete nadzora, osnivanjem fonda za plaćanje gubitaka ili prebacivanjem rizika na osiguravajuća društva, može se smanjiti rizik neuspjeha kreditnih institucija.

3.3.1. Jedinstveni nadzorni mehanizam

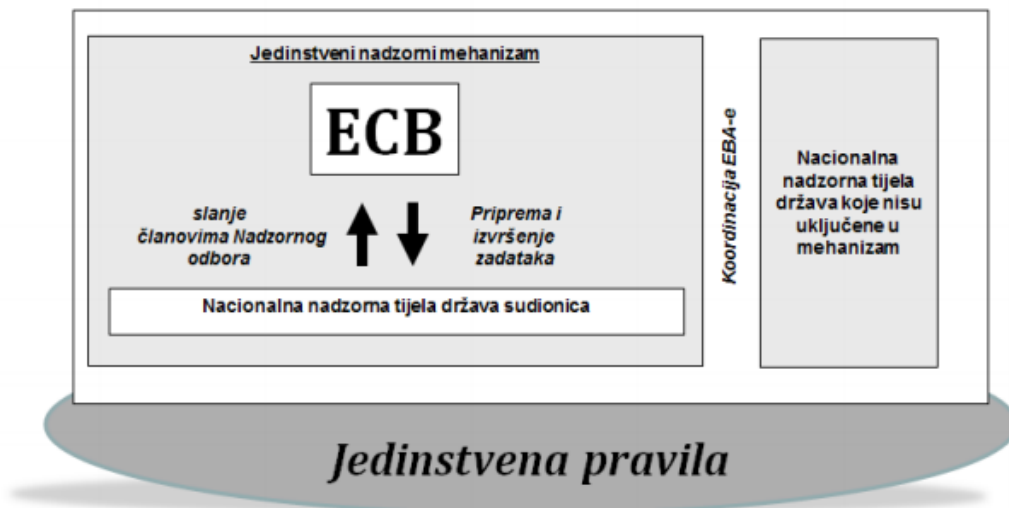
Jedinstveni nadzorni mehanizam (eng. Single Supervisory Mechanism - SSM) je, kao ključni stup bankovne unije, sustav na razini EU-a za bonitetni nadzor kreditnih institucija u europodručju te u državama članicama EU-a koje nisu u europodručju, ali koje odluče pridružiti se tom mehanizmu. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2019.)

Glavni razlog osnivanja jedinstvenog nadzornog mehanizma odnosi se na veći rizik mogućeg širenja nestabilnosti zbog većeg broja prekograničnih aktivnosti unutar bankovnog sektora Europske unije.

Primarni zadaci ovoga mehanizma su nadziranje usklađenosti kreditnih institucija s bonitetnim zahtjevima, otkrivanje slabosti banaka u ranoj fazi te poduzimanje određenih aktivnosti za uklanjanje tih slabosti. Cilj je da se to pomoću Europske bankovne unije obavi na način koji je bezbolan za porezne obveznike i ekonomiju.

Suradnju Europske središnje banke i nacionalnih nadzornih tijela država sudionica Europske bankovne unije ilustrira slika 3.

Slika 3.: Jedinstveni nadzorni mehanizam

Izvor: (Olgić Draženović, Živić, & Vuković, 2017.)

Strukturu jedinstvenog nadzornog mehanizma čini Europska središnja banka i nacionalna nadzorna tijela država koja su uključena u mehanizam i koja razmjenjuju potrebne informacije (Slika 3).

Postojanjem i funkcioniranjem Jedinstvenog nadzornog mehanizma pridonosi se poboljšanju sigurnosti i pouzdanosti bankovnog sustava.

3.3.2. Zajednički sanacijski mehanizam

Jedinstveni sanacijski mehanizam (eng. Single Resolution Mechanism - SRM), drugi je stup Europske bankovne unije kojemu je svrha osigurati urednu provedbu sanacije posrnutih kreditnih institucija uz minimalne troškove za porezne obveznike i cjelokupno gospodarstvo. Navedeni sustav s radom je započeo u siječnju 2015., a potpuno operativan postao je u siječnju 2016. godine. Vodeći se glavnim ciljem i svrhom postojanja Europske bankovne unije, može se vidjeti kako ovaj mehanizam ima za cilj spriječiti širenje problema u poslovanju kreditnih institucija.

Glavni ciljevi Jedinstvenog sanacijskog mehanizma su:

- ojačati povjerenje u bankovni sektor
- spriječiti navalu klijenata u banke i širenje problema
- smanjiti negativnu povezanost između banaka i država
- ukloniti rascjepkanost unutarnjeg tržišta u pogledu financijskih usluga. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2020.)

Strukturu Jedinstvenog sanacijskog mehanizma čine sanacijsko tijelo na razini EU-a, tj. Jedinstveni sanacijski odbor (eng. Single Resolution Board, SRB) te Zajednički sanacijski fond (eng. Single Resolution Fund, SRF) koji se financira sredstvima bankovnog sektora. Donošenje odluka u okviru Jedinstvenog sanacijskog mehanizma odvija se na temelju dvije sjednice – izvršne i plenarne. Izvršna sjednica donosi pripremne i operativne odluke o sanaciji kreditnih institucija, a uključuje upotrebu Fonda. Odluke o sanaciji koje donosi izvršna sjednica uključuju upotrebu Fonda u iznosima manjima od pet milijardi eura. Plenarna sjednica odlučuje o tome je li potrebna potpora Fonda u iznosima većima od pet milijardi eura u slučajevima sanacije kreditnih institucija.

Razlog postojanja Jedinstvenog sanacijskog mehanizma jeste brzo i primjereno djelovanje te uspostavljanje planova sanacije te oporavka kreditnih institucija u Eurozoni. Fokus je na sprječavanju budućih sanacija javnim sredstvima te na prebacivanju odgovornosti i tereta

oporavka i sanacije na kreditne institucije, uz minimalne troškove za gospodarstvo i porezne obveznike.

3.3.3. Europski sustav osiguranja depozita

Europska komisija predložila je 2015. godine uspostavu Europskog sustava za osiguranje depozita (eng. European Deposit Insurance Scheme – EDIS) u Eurozoni. Prijedlog je usvojen kao dio programa proširenja ekonomske i monetarne unije i dovršenja Europske bankovne unije. Odlučeno je da Europski sustav osiguranja depozita bude treći stup Europske bankovne unije.

Faulend (2002) smatra da sustavi osiguranja depozita predstavljaju svojevrsno pružanje zaštite deponentima bankovne institucije, odnosno njima se daje garancija da će se njihov cjelokupni ili pak limitirani depozit (ulog) isplatiti ukoliko dođe do nestabilnosti u poslovanju financijske institucije.

Unatoč tome što se jačanje financijske stabilnosti smatra primarnim ciljem postojanja sustava osiguranja depozita, Faulend (2002) ističe još nekoliko ciljeva, koji su povezani s ispunjenjem navedenog cilja, tj. vode ka njegovom ispunjenju, a to su:

- Izbjegavanje – rješavanje krize
- Zaštita malih deponenata
- Smanjivanje mogućih utjecaja recesije
- Zaštita platnog sustava
- Poboljšanje konkurencije među bankama
- Pružanje službenog mehanizma za rješavanje propalih banaka
- Smanjivanje proračunskih obaveza i doprinos banaka
- Promicanje gospodarskog rasta

Uvođenje ovog mehanizma Europske bankovne unije planirano je kroz tri faze u razdoblju od 2017. do 2024. godine.

Predstavljeno je kako bi se provedba trećeg stupa bankovne unije i povezivanje nacionalnih sustava osiguranja depozita trebali odvijati, tj. kako će to biti odvijeno kroz sljedeće tri faze:

I. faza (srpanj 2017.-srpanj 2019.) – faza reosiguranja,

II. faza (srpanj 2020.-srpanj 2023.) - faza suosiguranja i

III. faza (srpanj 2024.-...) – potpuno osiguranje. (Carmassi, i dr., 2018.)

Kao što Europska komisija navodi, u prvoj fazi, odnosno fazi reosiguranja, iznosi do 100 000 eura bi se i dalje trebali osiguravati na nacionalnoj razini. Što znači da bi u toj fazi Europski sustav osiguranja depozita pokrio samo dio troškova koji se javljaju prilikom isplate deponenata i sanacije kreditnih institucija. Europski sustav osiguranja depozita će također u toj fazi pokriti i do 20% iznosa pada likvidnosti. U drugoj fazi se taj iznos povećava sa 20% na 80%. U trećoj fazi iznos financiranja se povećava i iznositi će 100%.

Kako bi se očuvalo povjerenje u bankovni sustav i odvratilo deponente od podizanja uštedevine u kriznim situacijama, bilo je potrebno osmisliti fond za osiguranje depozita u koji će banke uplaćivati određena sredstva koji će biti siguran i u slučaju propasti banke. Zbog prethodno navedenih razloga je osmišljen Europski sustav osiguranja depozita.

4. ANALIZA NADZORA KREDITNIH INSTITUCIJA U EUROPSKOJ UNIJI 2017.- 2019.

Definiranje i procjena rizika s kojima se suočavaju kontrolirani subjekti nužni su za kvalitetnu provedbu nadzora kreditnih institucija te su temelj redovitog planiranja vezanog za upravljanje rizicima.

Svake godine Europska središnja banka u suradnji s nacionalnim nadležnim tijelima utvrđuje uspješnost nadzornih aktivnosti prethodne godine te procjenjuje rizike i nadzorne prioritete za tekuću godinu.

U ovom dijelu rada bit će analizirani određeni rizici s kojima se kreditne institucije bore u poslovanju. Razlog zbog kojega ostali mogući rizici nisu analizirani jeste taj što su izabrani najčešći rizici te rizici koji stvaraju najviše problema u poslovanju kreditnih institucija.

4.1. Kretanje broja nadziranih kreditnih institucija u navedenom razdoblju

Države članice Eurozone, automatski sudjeluju i u Europskoj bankovnoj uniji, dok ostale države članice Europske unije, koje nisu dio Eurozone mogu zatražiti uspostavu bliske suradnje između Europske središnje banke i nacionalnih nadležnih tijela.

Popis nacionalnih nadzornih tijela odgovornih za nadzor kreditnih institucija država članica europodručja prikazan je tablicom 1.

Tablica 1.: Nacionalna nadzorna tijela država članica europodručja

Država članica europodručja	Nacionalno nadzorno tijelo države članice
Austrija	Finanzmarktaufsicht
Belgija	Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique
Cipar	Central Bank of Cyprus
Estonija	Finantsinspektsioon
Finska	Finanssivalvonta

Francuska	Autorité de contrôle prudentiel et de résolution
Grčka	Bank of Greece
Irska	Banc Ceannais na hÉireann / Central Bank of Ireland
Italija	Banca d'Italia
Latvija	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
Litva	Lietuvos bankas
Luksemburg	Commission de Surveillance du Secteur Financier
Malta	Malta Financial Services Authority
Nizozemska	De Nederlandsche Bank
Njemačka	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht
Portugal	Banco de Portugal
Slovačka	Národná banka Slovenska
Slovenija	Banka Slovenije
Španjolska	Banco de España

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Poznato je da države članice europodručja automatski moraju sudjelovati u Jedinostvenom nadzornom mehanizmu dok ostale članice Europske unije, koje još nisu prihvatile euro kao svoju valutu, mogu same odlučiti žele li se priključiti mehanizmu zajedničkog nadzora. Može se vidjeti da dio nacionalnih središnjih banaka nije imenovan nacionalnim nadležnim tijelom, ali unatoč tome također imaju nadzorne ovlasti prema nacionalnom pravu određene države (Tablica 1).

Kretanje broja nadziranih značajnih¹ i manje značajnih institucija na konsolidiranoj razini prikazano je tablicom 2.

¹ Kriteriji prema kojima se utvrđuje smatra li se određena banka značajnom te prema tome i predmetom izravnog nadzora ESB-a odnose se na veličinu banke, njezinu gospodarsku važnost, prekogranične aktivnosti i potrebu za izravnom javnom potporom. Stoga se stvarni broj banaka koje se nalaze pod izravnim nadzorom ESB-a s vremenom mijenja u skladu s kretanjima u okviru tih kriterija. (Magnus, 2019.)

Tablica 2.: Broj značajnih i manje značajnih nadziranih kreditnih institucija na konsolidiranoj razini

	Broj subjekata			
	2017.	2018.	2019.	% pada ili rasta (2017.-2019.)
Značajne institucije	119	117	117	↓ 1,68%
Manje značajne institucije	2.869	2.719	2.369	↓ 17,43%

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Broj nadziranih značajnih grupa kreditnih institucija 2019. godine iznosio je 117, dok je 2018. i 2017. godine iznosio 119, što je smanjenje od 1,68%. Akvizicije, odnosno procesi spajanja i pripajanja kreditnih institucija, razlog su smanjenja broja značajnih kreditnih institucija (Tablica 2).

Kretanje broja nadziranih kreditnih institucija na pojedinačnoj razini ilustrirano je tablicom 3.

Tablica 3.: Broj značajnih i manje značajnih nadziranih kreditnih institucija na pojedinačnoj razini

	Broj subjekata			
	2017.	2018.	2019.	% pada ili rasta (2017.-2019.)
Značajne institucije	869	822	1.004	↑ 15,54%
Manje značajne institucije	3.163	3.008	2.662	↓ 15,84%

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Iako je zabilježen pad značajnih institucija na konsolidiranoj razini za 1,68% u razdoblju od 2017. do 2019. godine, može se vidjeti da je u istom razdoblju zabilježen porast broja značajnih institucija na pojedinačnoj razini za 15,54%. Razlog tog povećanja značajnih institucija, a smanjenja manje značajnih institucija na pojedinačnoj razini je taj, što je više manjih kreditnih institucija uspjelo ispuniti kriterije značajnosti te su tako iz manje značajnih institucija prešle u značajne institucije. Stoga se stvarni broj nadziranih kreditnih institucija stalno mijenja zajedno s kretanjima u okviru kriterija značajnosti (Tablica 3).

4.2. Pregled ispunjenja kapitalnih zahtjeva tijekom promatranih godina

Kako bi se poboljšala otpornost kreditnih institucija na bankovne rizike Europska središnja banka zahtijeva od kreditnih institucija da ispune određene kapitalne zahtjeve.

Kapitalni zahtjevi za banke i investicijska društva dio su jedinstvenih pravila bankovne unije te se njima u zakonodavstvu EU-a primjenjuje Sporazum Basel III o međunarodno dogovorenim standardima adekvatnosti kapitala. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2019.)

Kapitalni zahtjevi za banke u europodručju sastoje se od triju glavnih elemenata:

- minimalni kapitalni zahtjevi, tzv. zahtjevi u sklopu prvog stupa
- dodatni kapitalni zahtjev, tzv. zahtjev u sklopu drugog stupa
- zahtjevi za zaštitni sloj. (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2019.)

Minimalni kapitalni zahtjevi predstavljaju minimalni iznos kapitala koji bi kreditne institucije prema propisanim zahtjevima trebale imati. Oni predstavljaju određenu sigurnost zainteresiranim osobama i institucijama jer ni jedna kreditna institucija ne smije imati manje kapitala nego što je propisano.

Dodatni kapitalni zahtjev određuju europska nadzorna tijela. Europska središnja banka u suradnji s nacionalnim nadzornim tijelima država europodručja promatra pojedinačne banke te procjenjuje rizike kojima je ta banka izložena. Od kreditnih institucija traže da drže dodatni kapital samo ako zaključče da rizici kreditne institucije nisu dovoljno pokriveni minimalnim kapitalnim zahtjevima. Dodatni kapital koristi se u slučaju propasti kreditne institucije.

Treći kapitalni zahtjev za kreditne institucije europodručja je zahtjev za općenito očuvanje kapitala te zaštitu od cikličkog i necikličkog sistemskog rizika.

Prema Uredbi o kapitalnim zahtjevima, od kreditnih institucija se zahtijeva da izdvoje dovoljno kapitala za pokrivanje neočekivanih gubitaka te kako bi mogle ostati solventne tijekom krize. Stoga se kapital dijeli u više kategorija.

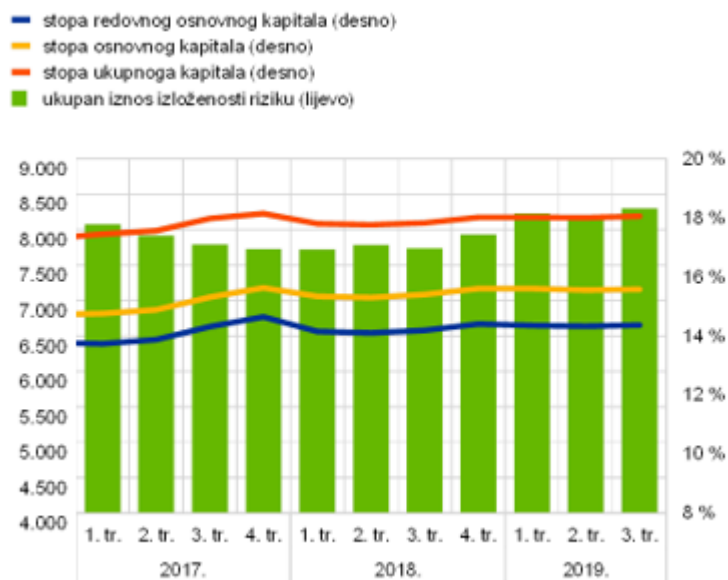
Kapital se kategorizira ovisno o njegovoj kvaliteti i riziku. Osnovni kapital (Tier 1) smatra se kapitalom za trajnost poslovanja. Kapital za trajnost poslovanja omogućuje banci da nastavi sa svojim aktivnostima i osigurava joj solventnost. Najviša razina kvalitete osnovnog kapitala naziva se redovni osnovni kapital (CET1). Dopunski kapital (Tier 2) smatra se kapitalom koji se koristi u slučaju propasti kreditne institucije. Kapital koji se koristi u slučaju propasti kreditne

institucije omogućuje instituciji da isplati deponente i vjerovnike višeg isplatnog reda ako banka postane insolventna. Ukupni iznos kapitala koji banke i investicijska društva moraju održavati trebao bi iznositi najmanje 8 % rizikom ponderirane aktive. Kapital najviše razine kvalitete kapitala – redovni osnovni kapital (Tier 1) – trebao bi predstavljati 4,5 % rizikom ponderirane aktive (do prosinca 2014. – između 4 % i 4,5 %). (Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, 2019.)

Kako su se kretale stopa redovnog osnovnog kapitala, stopa povrata na kapital i stopa ukupnog kapitala značajnijih institucija u razdoblju od 2017. do 2019. godine prikazano je na grafikonu 1.

Grafikon 1.: Kretanje stope redovnog osnovnog kapitala, stope povrata na kapital te stope ukupnog kapitala značajnih institucija (2017.-2019.)

(lijevo: mlrd. EUR, desno: postotci)

Izvor: (Europska središnja banka, 2020.)

Kreditne institucije su stopu redovnog osnovnog kapitala prilično povećale u usporedbi s time koliko je iznosila 2014. godine kada se ovakva vrsta nadzora počela primjenjivati. No, tijekom analiziranih godina, vidljivo je da je stopa redovnog osnovnog kapitala ipak najveća bila 2017. godine, kada je iznosila 14,4%, dok se 2018. godine neznatno smanjila na 13,7%, a 2019. se ponovno malo povećala na 14,1% (Grafikon 1).

Prethodno navedeni iznosi zabilježeni krajem svake od analiziranih godina izdvojeni su u tablici 4.

Tablica 4.:Prikaz iznosa stope redovnog osnovnog kapitala, stope povrata na kapital i stope ukupnog kapitala (2017.-2019.)

	2017.	2018.	2019.	% pada ili rasta (2017.-2019.)
Redovni osnovni kapital	14,4%	13,7%	14,1%	↓ 2,08%
Povrat na kapital	7,0%	6,2%	5,8%	↓ 17,14%
Ukupni kapital	17,98%	17,83%	18,05%	↑ 0,39%

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Stopa ukupnog kapitala te stopa povrata na kapital imaju slična kretanja uz manja kolebanja tijekom promatranih godina kao i stopa redovnog osnovnog kapitala – sve navedene stope su zabilježile najveću razinu 2017. godine. Sukladno tome, može se zaključiti kako je profitabilnost nakon poboljšanja 2017. godine oslabila tijekom 2018. i ostala slaba u 2019. godini (Tablica 4).

4.3. Ispitivanje kreditnog i tržišnog rizika te smanjenje neprihodonosnih kredita u analiziranim godinama

Jedna od glavnih zadaća banaka je odobravanje kredita koji poduzećima omogućuju ulaganja, a time i otvaranje novih radnih mjesta. Većina imovine banaka sastoji se upravo od kreditnih plasmana koji nose najviše prihoda, ali i najviše rizika. Sukladno tome, smatra se da je kreditni rizik jedan od najbitnijih faktora koji utječu na zaradu kreditnih institucija. Leko (2004) smatra da su stoga odluke o odobravanju kredita najvažnija funkcija bankovnog menadžmenta, a s njima povezani kreditni rizik najvažniji je rizik kojemu se banke izlažu.

No, ne donose svi krediti prihode kreditnim institucijama. Postoje krediti koji kreditnu instituciju mogu dovesti do velikih problema, pa čak i do propasti ukoliko je iznos istih dosta visok, a to su neprihodonosni, odnosno loši krediti.

Kredit se smatra neprihodonosnim ukoliko postoje naznake da ga dužnik neće moći otplatiti zbog financijskih problema ili ako više od 90 dana nije platio ugovorene rate kredita. (Europska središnja banka, 2016.)

Ploh (2017) smatra da je rast udjela neprihodonosnih kredita u ukupnim kreditima jedan od temeljnih problema svih bankovnih sektora.

Kretanje iznosa neprihodonosnih kredita vidljivo je u tablici 5.

Tablica 5.: Iznosi neprihodonosnih kredita u promatranim godinama (u mlrd. EUR)

	2017.	2018.	2019.	% pada ili rasta (2017.-2019.)
Kredit i predujmovi	14.650	15.058,1	15.900,3	↑ 8,53%
Neprihodonosni krediti i predujmovi	721,7	627,7	542,2	↓ 24,87%
Udio neprihodonosnih kredita (%)	4,9	4,17	3,41	↓ 1,49%

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

U godišnjim izvješćima Europske središnje banke o nadzoru kreditnih institucija uočljivo je veliko smanjenje neprihodonosnih kredita na kojemu se konstantno radi. U 2017. godini zabilježen je pad ukupnog udjela neprihodonosnih kredita značajnih institucija na 4,9%, dok je u 2018. godine vidljiv pad na 4,2%. Udio neprihodonosnih kredita 2019. godine iznosio je 3,41%, što znači da se u razdoblju od 2017. do 2019. godine smanjio za 1,49%. Budući da se udio neprihodonosnih kredita znatno smanjio tijekom promatranih godina, može se zaključiti kako se kvaliteta imovine kreditnih institucija poboljšala (Tablica 5).

Uz kreditni rizik, velike probleme kreditnim institucijama stvara i tržišni rizik.

Tržišni rizik je rizik ostvarivanja financijskog gubitka zbog kretanja cijena na tržištu, a jedan od glavnih tržišnih rizika jeste rizik likvidnosti koji će biti analiziran u poglavlju 4.4. U ostale tržišne rizike ubrajaju se: valutni rizik, kamatni rizik te rizik promjene cijena vrijednosnica.

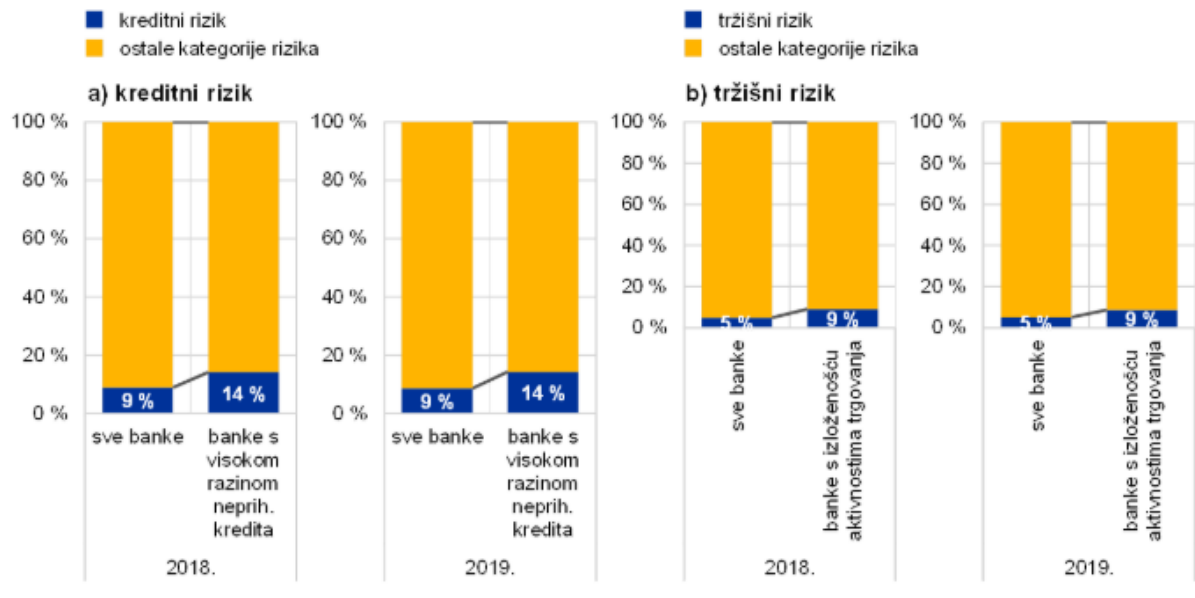
Tržišni rizik najčešće nastaje kao posljedica promjene cijene dionica, kamatnih stopa i valuta.

Potreba za preciznijim mjerenjem i boljom kontrolom tržišnog rizika javila se zbog investicijskih i trgovačkih aktivnosti koje kreditnim institucijama mogu prouzročiti velike

gubitke. Stoga je bitno da kreditne institucije pametno i detaljno isplaniraju investicije kako bi tržišni rizik uspjele održati pod kontrolom.

Učestalost obavljanja nadzornih aktivnosti i regulacije kreditnog i tržišnog rizika u odnosu na ostale rizike tijekom 2018. i 2019. godine prikazana je grafikonom 2.

Grafikon 2.: Nadzorne aktivnosti vezane uz kreditni i tržišni rizik (2018. i 2019.)

Izvor: (Europska središnja banka, 2020.)

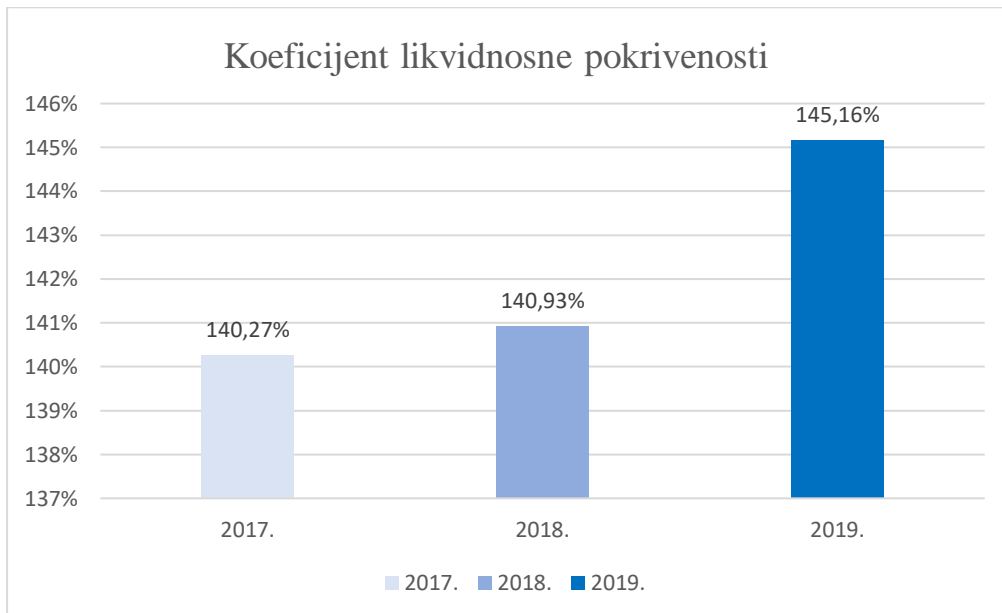
Može se vidjeti kako je bilo potrebnije kontrolirati kreditni rizik u kreditnim institucijama s visokom razinom neprihodonosnih kredita u odnosu na ostale kreditne institucije te kako su 4% više kontrolirane kreditne institucije s izloženošću aktivnostima trgovanja u odnosu na ostale. Također je vidljivo kako je jednako bilo nadzornih aktivnosti i kontrole tijekom obje godine u slučaju oba rizika (Grafikon 2).

4.4. Rizik likvidnosti u navedenim godinama

Rizik likvidnosti je rizik da kreditna institucija neće imati dovoljno likvidnih sredstava za podmirivanje svih svojih tekućih obaveza. Rizik likvidnosti postoji od kada postoje najstarije banke, a prva dokumentirana kriza likvidnosti zabilježena je 1295. godine kada je propala tadašnja House of Buonsignori iz Siene. (Šverko, 2019.)

Obično problemi s likvidnošću nastaju kao posljedica duge izloženosti kreditnom i operativnom riziku. Tijekom analiziranih godina zabilježeno je poboljšanje likvidnosti kreditnih institucija, a to poboljšanje vidljivo je u rastu koeficijenta likvidnosne pokrivenosti u promatranom razdoblju. Zabilježeni iznosi koeficijenta likvidnosne pokrivenosti tijekom promatranog razdoblja vidljivi su na grafikonu 3.

Grafikon 3.: Koeficijent likvidnosne pokrivenosti u promatranom razdoblju

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Koeficijent likvidnosne pokrivenosti 2017. godine iznosio je 140,27%, 2018. 140,93%, dok je 2019. porastao na 145,16%. Budući da bi kreditne institucije trebale zadržati koeficijent likvidnosne pokrivenosti u iznosu od barem 100%, može se vidjeti da je taj zahtjev tijekom sve tri navedene godine bio ispunjen. Razlika između koeficijenta likvidnosne pokrivenosti u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu je neznatno mala, ali je zato 2019. godine narastao za čak 4,23% u odnosu na isto razdoblje mjerenja 2018. godine (Grafikon 3).

4.5. Operativni rizik i rizik upravljanja u promatranom razdoblju

Operativni rizik može se definirati kao rizik gubitka zbog neodgovarajućih unutarnjih poduhvata, odnosno zbog ljudskih propusta ili pogrešaka u sustavu. Kontrolira se dijeljenjem funkcija i odgovornosti te redovitim vanjskim i unutarnjim kontrolama.

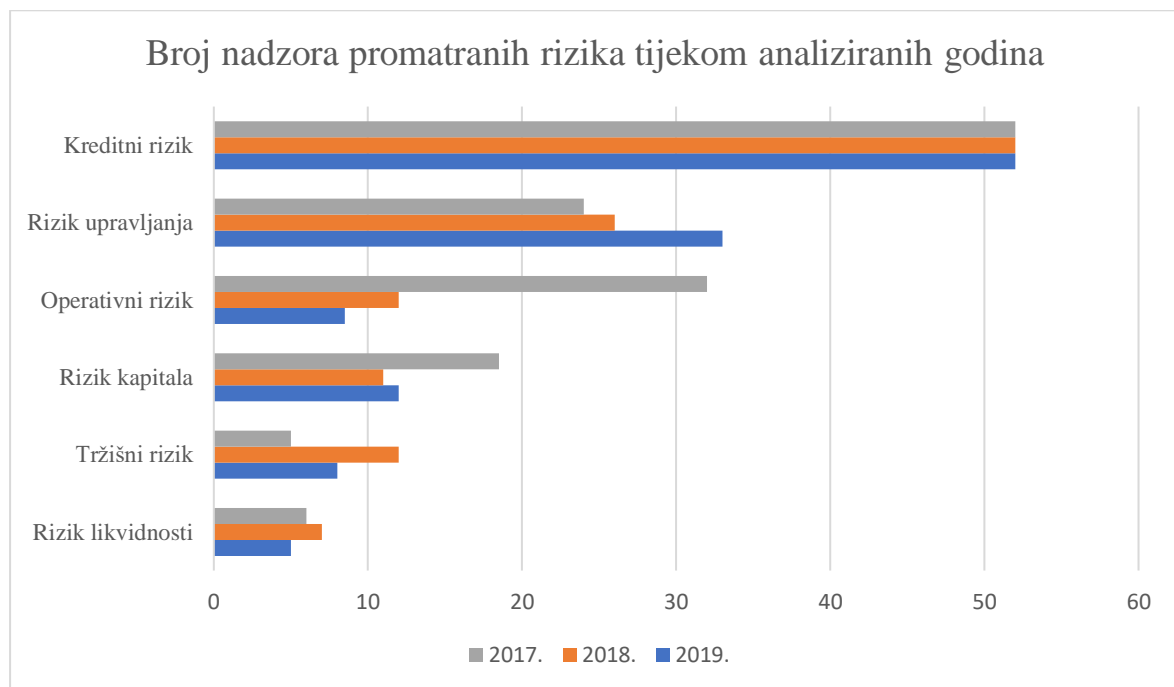
Iako operativni rizik postoji u kreditnim institucijama još od njihova nastanka, upravljanje njime počelo je tek devedesetih godina prošlog stoljeća.

Upravljanje operativnim rizicima obuhvaća: poslovne promjene, nove proizvode, promjene upravljanja IT sektorom, promjene upravljanja rizicima, usklađenost s propisima, uspostavu sustava za sprječavanje pranja novca i sl. (Andrijanić, Gregurek, & Merkaš, 2016.)

Kundid (2018) definira upravljanje rizikom (eng . risk management) ili menadžment rizika kao proces aktivnosti i pristup menadžmenta usmjeren na očuvanje imovine i dohodovne moći poduzeća te sprečavanje rizika gubitka, posebice slučajnih i nepredviđenih.

Budući da se ova dva rizika ne mogu lako prikazati brojčano, moguće je usporediti važnost njihova kontroliranja u odnosu na druge rizike, što je prikazano grafikonom 4.

Grafikon 4.: Broj nadzora provedenih na licu mjesta tijekom analiziranih godina

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske središnje banke (2020.)

Važnost kontrole rizika koji stvaraju najviše problema u poslovanju kreditnih institucija i kontrole istih na licu mjesta, prikazan je grafikonom 4. On prikazuje koliko je često bilo potrebno nadzirati i kontrolirati određene rizike tijekom razdoblja analize. Može se vidjeti kako je najčešće kontrolirani rizik bio upravo kreditni rizik što je bilo i za očekivati budući da kreditni rizik predstavlja najznačajniji rizik s kojim se kreditne institucije suočavaju u svom poslovanju. Iza njega slijede 2017. i 2018. godine rizik upravljanja i operativni rizik, a 2019. godine su uz

kreditni rizik najviše kontrolirani bili rizik upravljanja i rizik kapitala. 2017. je godine najmanje bilo potrebe za kontrolom tržišnog rizika, dok je 2018. i 2019. godine najmanje bio kontroliran rizik likvidnosti (Grafikon 4).

5. ZAKLJUČAK

Činjenica je da je posljednja financijska kriza poremetila ekonomske tokove u cijelom svijetu te je tako ostavila teško izbrisiv trag u financijskom sektoru. U vrijeme kada se ta kriza razvijala, ni Amerika ni Europa kao ni ostatak svijeta nisu bili spremni reagirati brzo na krizu te ju spriječiti odmah u trenutku nastanka. Kao odgovor na probleme u poslovanju kreditnih institucija koji su rezultirali enormnim troškovima formirana je Europska bankovna unija.

Europska bankovna unija osnovana je kako bi se stabilizirao financijski sustav Europske unije, a posebice Eurozone, odnosno kako bi se pomoću nje izvršavala bolja regulacija te kako bi se ujednačio nadzor kreditnih institucija kojeg provodi Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo. Navedene zadatke, Europska bankovna unija provodi u suradnji sa Europskom središnjom bankom i Europskim sustavom središnjih banaka.

Glavna svrha supervizije i nadzora poslovanja kreditnih institucija je spriječiti štetne posljedice financijske krize kako za vjerovnike kreditnih institucija tako i za cjelokupno gospodarstvo, a u konačnici i za porezne obveznike na koje može biti transferiran trošak sanacije ili neuspjeha.

Može se zaključiti kako je od uspostave Europske bankovne unije poboljšana kvaliteta supervizije kreditnih institucija u Europskoj uniji. To je utjecalo na poboljšanje poslovanja kreditnih institucija u Europskoj uniji, a posebice u Eurozoni tako što kreditne institucije sada imaju stroža pravila koja moraju konstantno ispunjavati. Poboljšanje u poslovanju kreditnih institucija posebno se ogleda u tome što se razina neprihodonosnih (loših) kredita od početka djelovanja zajedničkog europskog nadzora, tj. od prosinca 2014.godine, smanjila za više od 40%, odnosno sa iznosa od oko 1 bilijun eura smanjila se na 543 milijarde eura. Prikazujući to u udjelima neprihodonosnih kredita u iznosu kredita i predujmova, zabilježeno je smanjenje sa 8% na 3,41%.

S kvalitetno postavljenim regulatornim okvirom Europska bankovna unija predstavlja znatan pomak u ekonomskoj i monetarnoj integraciji Europske unije. No, iako je uspostava Europske bankovne unije pridonijela boljoj regulaciji bankovnog sustava, a time i cijelog financijskog sustava Europske unije, bitno je neprestano raditi na tome i konstantno postavljati pravila te zahtijevati od kreditnih institucija da se drže istih, kako bi se financijski sustav doveo u prvobitno stanje, odnosno stanje prije velike financijske krize, te kako bi se to stanje onda održavalo na što boljoj razini i tako spriječilo ponovnu financijsku krizu.

LITERATURA

- Andrijanić, I., Gregurek, M., & Merkaš, Z. (2016.). Upravljanje poslovnim rizicima. Zagreb: Libertas, Plejada.
- Božina Beroš, M. (2015.). Financijske institucije i tržišta EU – regulacija i supervizija. U *Financijske institucije i tržišta EU – regulacija i supervizija*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Carmassi, J., Dobkowitz, S., Evrard, J., Parisi, L., Silva, A., & Wedow, M. (Travanj 2018.). *Completing the Banking Union with a European Deposit Insurance Scheme: Who is afraid of Cross-subsidisation?* Preuzeto 2. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op208.en.pdf>
- Elliott, D. (Studen 2012.). *Key issues on European Banking Union*. Preuzeto 10. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Brookings institucije: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/11-european-banking-union-elliott.pdf>
- Europska središnja banka. (16. Travanj 2014.). *Službeni list Europske unije: UREDBA (EU) br. 468/2014 EUROPSKE SREDIŠNJE BANKE*. Preuzeto 10. Rujan 2020. iz Službena stranica Pristupa zakonodavstvu Europske unije EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0468&from=HR>
- Europska središnja banka. (12. Rujan 2016.). *Što su neprihodonosni krediti?* Preuzeto 3. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.hr.html>
- Europska središnja banka. (2017.). *O Europskoj središnjoj banci: Financijska stabilnost i makrobonitetna politika*. Preuzeto 20. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.hr.html>
- Europska središnja banka. (Ožujak 2018.). *Bankovna unija*. Preuzeto 10.. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/bankingunion/html/index.hr.html>
- Europska središnja banka. (2018.). *Bankovna unija*. Preuzeto 21. Srpanj 2020. iz Europska središnja banka: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/bankingunion/html/index.hr.html>

- Europska središnja banka. (26. Ožujak 2018.). *Publikacije: Godišnje izvješće ESB-a o nadzornim aktivnostima u 2017.* Preuzeto 30. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/annual-report/html/ssm.ar2017.hr.html#toc1>
- Europska središnja banka. (21. Ožujak 2019.). *Publikacije: Godišnje izvješće ESB-a o nadzornim aktivnostima u 2018.* Preuzeto 30. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/annual-report/html/ssm.ar2018~927cb99de4.hr.html#toc1>
- Europska središnja banka. (19. Ožujak 2020.). *Publikacije: Godišnje izvješće ESB-a o nadzoru banaka u 2019.* Preuzeto 30. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/annual-report/html/ssm.ar2019~4851adc406.hr.html#toc8>
- Europska unija. (29. Listopad 2013.). *Uredba (EU) br. 1024/2013 – određene zadaće Europske središnje banke u vezi s politikama bonitetnog nadzora kreditnih institucija.* Preuzeto 3. Kolovoza 2020. iz Službena stranica Europske unije: http://publications.europa.eu/resource/cellar/67811106-4080-11e3-b4f5-01aa75ed71a1.0011.03/DOC_1
- Europska unija. (26. Svibanj 2020.). *O Europskoj uniji: Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (EBA).* Preuzeto 23. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europske unije: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eba_hr
- Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo. (2018.). *EBA Home.* Preuzeto 10. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europskog nadzornog tijela za bankarstvo: https://eba.europa.eu/languages/home_hr
- Europsko vijeće i Vijeće Europske unije. (5. Prosinac 2018.). *Politike: Bankovna unija.* Preuzeto 26. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/>
- Europsko vijeće i Vijeće Europske unije. (25. Listopad 2018.). *Sustavi osiguranja depozita.* Preuzeto 1. Kolovoza 2020. iz Službena stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske

unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/deposit-guarantee-schemes/>

Europsko vijeće i Vijeće Europske unije. (22. Studeni 2019.). *Jedinstveni nadzorni mehanizam*. Preuzeto 13. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-supervisory-mechanism/>

Europsko vijeće i Vijeće Europske unije. (12. Ožujak 2019.). *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*. Preuzeto 20. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>

Europsko vijeće i Vijeće Europske unije. (2. Ožujak 2020.). *Jedinstveni sanacijski mehanizam*. Preuzeto 15. Srpanj 2020. iz Službena stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-resolution-mechanism/>

Faulend, M. (2002.). Osiguranje štednih uloga. *Magistarski rad*. Zagreb: Ekonomski fakultet. Preuzeto 16. Kolovoz 2020. iz <https://www.bib.irb.hr/650256?rad=650256>

Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2006.). Najveće svjetske financijske krize : manije, panike i slomovi. U C. P. Kindleberger, & R. Z. Aliber, *Najveće svjetske financijske krize : manije, panike i slomovi* (str. 267-276). Zagreb: Masmedia.

Kundid, P. (2018.). Upravljanje rizicima u bankovnom sustavu. *Specijalistički diplomski stručni rad*. Zagreb: RRiF Visoka škola za financijski menadžment. Preuzeto 18. Kolovoz 2020. iz <https://repositorij.rvs.hr/islandora/object/rvs%3A97/datastream/PDF/view>

Leko, V. (1997.). *Financijske institucije i tržišta*. Zagreb: Ekonomski fakultet.

Leko, V. (2004.). *Financijske institucije i tržišta I : pomoćni materijali za izučavanje*. Zagreb: Ekonomski fakultet.

Magnus, M. (Prosinac 2019.). *Informativni članci o Europskoj uniji: Bankovna unija*. Preuzeto 10. Rujan 2020. iz Službena stranica Europskog parlamenta: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/88/bankovna-unija>

- Maletić, Č. (9. Srpanj 2019.). *Novi paket europske regulacije banaka: smanjeni kapitalni zahtjevi za financiranje malih i srednjih*. Preuzeto 17. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Arhivanalitike (Ekonomski lab): <https://arhivanalitika.hr/blog/novi-paket-europske-regulacije-banaka-smanjeni-kapitalni-zahtjevi-za-financiranje-malih-i-srednjih/>
- Miletić, I. (2008.). Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava. *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21 No. 3, str. 43-56. Preuzeto 5. Kolovoz 2020. iz Economic research - Ekonomska istraživanja, Vol. 21 No. 3: <https://hrcak.srce.hr/38179>
- Olgić Draženović, B., Živić, D., & Vuković, M. (2017.). Bankovna unija - mjera očuvanja fiskalne održivosti EU-a. U B. Olgić Draženović, D. Živić, & M. Vuković, *Financije na prekretnici: Imamo li snage za iskorak?*, In memoriam prof. dr. sc. Ivo Seve (str. 199-212). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet. Preuzeto 8. Srpanj 2020. iz <https://www.bib.irb.hr/877802>
- Ploh, M. (2017.). Naplata neprihodonosnih kredita u bankama. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, Vol. 25 No. 2 (139), str. 39-70. Preuzeto 19. Kolovoz 2020. iz https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276739
- Spong, K. (1994.). Banking Regulation - its Purposes, Implementation and Effects. U K. Spong, *Banking Regulation - its Purposes, Implementation and Effects*. Kansas City: Federal Reserve Bank of Kansas.
- Suljić Nikolaj, S. (2018.). *Sustav osiguranja depozita u funkciji stabilnosti bankovnog poslovanja (Disertacija)*. Preuzeto 4. Kolovoz 2020. iz urn:nbn:hr:192:350042
- Šverko, I. (10. Prosinac 2019.). *Rizik likvidnosti u bankama: osnovni pojmovi i pregled izazova*. Preuzeto 20. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Arhivanalitike (Ekonomski lab): <https://arhivanalitika.hr/blog/rizik-likvidnosti-u-bankama-osnovni-pojmovi-i-pregled-izazova/>
- Šverko, I. (5. Lipanj 2020.). *Što su operativni rizici u bankama i zašto im raste važnost*. Preuzeto 27. Kolovoz 2020. iz Službena stranica Arhivanalitike (Ekonomski lab): <https://arhivanalitika.hr/blog/sto-su-operativni-rizici-u-bankama-i-zasto-im-raste-vaznost/>

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Nacionalna nadzorna tijela država članica europodručja.....	16
Tablica 2.: Broj značajnih i manje značajnih nadziranih kreditnih institucija na konsolidiranoj razini.....	18
Tablica 3.: Broj značajnih i manje značajnih nadziranih kreditnih institucija na pojedinačnoj razini.....	18
Tablica 4.:Prikaz iznosa stope redovnog osnovnog kapitala, stope povrata na kapital i stope ukupnog kapitala (2017.-2019.)	21
Tablica 5.: Iznosi neprihodonosnih kredita u promatranim godinama (u mlrd. EUR)	22

POPIS SLIKA

Slika 1.: Ciljevi Europske bankovne unije za europsko bankarstvo	10
Slika 2.: Stupovi Europske bankovne unije	11
Slika 3.: Jedinstveni nadzorni mehanizam	12

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.: Kretanje stope redovnog osnovnog kapitala, stope povrata na kapital te stope ukupnog kapitala značajnih institucija (2017.-2019.)	20
Grafikon 2.: Nadzorne aktivnosti vezane uz kreditni i tržišni rizik (2018. i 2019.).....	23
Grafikon 3.: Koeficijent likvidnosne pokrivenosti u promatranom razdoblju	24
Grafikon 4.: Broj nadzora provedenih na licu mjesta tijekom analiziranih godina	25